

درآمدی بر الگوی اسلامی_ ایرانی پیشرفت

تألیف:

دکتر مصطفی سلیمی فر

استاد دانشگاه فردوسی مشهد

دکتر وحید ارشدی

دکتر سعید ملک‌الساداتی

اعضاء هیأت علمی دانشگاه فردوسی مشهد

سرشناسه	سليمي فر، مصطفی، ۱۳۳۶ -
عنوان و نام پديدآور	درآمدی بر الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت / تألیف مصطفی سلیمي فر، وحید ارشدی، سعید ملک‌الساداتی
مشخصات نشر	مشهد: پژوهشکده مطالعات اسلامی در علوم انسانی، ۱۳۹۶.
مشخصات ظاهري	۲۵۶ ص.
شابک	۹۳۸۱۱-۳-۵-۶۰۰-۹۷۸:۱۲۰۰۰ ریال
وضعیت فهرست نویسی	فیا
یادداشت	عنوان به انگلیسی: An introduction to Islamic-Iranian improvement pattern.
یادداشت	کتابنامه: ص: ۲۵۶-۲۴۱.
موضوع	پیشرفت -- جنبه‌های مذهبی -- اسلام
موضوع	Progress-- Religious aspects-- Islam
موضوع	توسعه پایدار
موضوع	Sustainable development
موضوع	توسعه پایدار -- ایران
موضوع	Sustainable development -- Iran
موضوع	توسعه پایدار -- جنبه‌های مذهبی -- اسلام
موضوع	Sustainable development -- Religious aspects -- Islam
موضوع	توسعه اقتصادی -- ایران
موضوع	Economic development -- Iran
شناسه افزوده	ای. ی. و. ی. د. ۱۳۵۵ -
شناسه افزوده	لکاله دانی، سعید، ۱۳۶۱ -
شناسه افزوده	دانشگاه فردوسی مشهد. پژوهشکده مطالعات اسلامی در علوم انسانی
رده بندی کنگره	BP/۲ ص: ۱۹۶
رده بندی دیویی	۲۹۷/۴۸۳۳
شماره کتابشناسی ملی	۲۶۸۶۰۷۲

انشارات پژوهشکده مطالعات اسلامی در علوم انسانی

درآمدی بر الگوی اسلامی-ایرانی پیشرفت

مصطفی سلیمي فر - وحید ارشدی - سعید ملک‌الساداتی

ناشر: انتشارات پژوهشکده مطالعات اسلامی در علوم انسانی

چاپ اول: ۱۳۹۶ / ۱۰۰ نسخه

قیمت: ۱۲۰۰۰ تومان

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۹۳۸۱۱-۳-۵

چاپ و صحافی: چاپ اذین

تلفن و دورنگار پژوهشکده مطالعات اسلامی در علوم انسانی

Ishm@um.ac.ir - ۰۵۱-۳۸۸۰۴۸۵۰-۳۸۸۰۷۳۲۸

فهرست مطالب

۹	پیش‌گفتار.....
۱۳	فصل اول: مفهوم توسعه و ضرورت طراحی الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت.....
۱۳	مقدمه.....
۱۴	۱-۱ الگو چیست؟.....
۱۶	۲-۱ تفاوت نظریه و مدل با الگو.....
۱۷	۳-۱ توسعه چیست؟.....
۱۷	۱-۳-۱ معنای لغوی توسعه.....
۱۹	۲-۳-۱ تعریف توسعه.....
۲۰	۳-۳-۱ توسعه اقتصادی.....
۲۲	۴-۳-۱ دیدگاه برخی از صاحب نظران دربار توسعه.....
۲۵	۴-۱ تاریخ تحولات توسعه.....
۲۶	۱-۴-۱ چهار مرحله تفکر توسعه.....
۲۸	۵-۱ اهداف توسعه.....
۲۸	۶-۱ فرآیند استخراج الگوی پیشرفت.....
۲۹	۱-۶-۱ ضرورت طراحی الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت.....
۳۰	۱-۶-۱ ضرورت اسلامی بودن الگوی پیشرفت.....
۳۳	۲-۶-۱ ضرورت ایرانی بودن الگوی پیشرفت.....
۴۱	فصل دوم: مروری بر برخی نظریه‌ها و مکتب‌های فکری توسعه.....
۴۱	مقدمه.....
۴۳	۱-۲ الگوی تبدیل کشورهای در حال توسعه به سرمایه‌داری.....
۴۴	۱-۱-۲ اجماع واشنگتنی.....
۴۴	۱-۱-۲ تعریف اجماع واشنگتنی.....
	۲-۱-۲ برداشت‌ها، نظریه‌ها و واکنش‌ها به اجماع واشنگتنی و سیاست‌های تعدیل.....
۴۶	ساختاری.....
۴۸	۳-۱-۲ تجربه کشورهای جهان در استفاده از راهبردهای اجماع واشنگتنی.....

۴۸	۲-۱-۴ چالش‌های بعد از اجماع و اشتگنی
۵۱	۲-۱-۵ اجماع و اشتگنی در بوته انتقاد؛ اجماع پسا و اشتگنی
۵۳	۲-۱-۶ دیدگاهها و انتقادهای وارد بر اجماع و اشتگنی
۵۷	۲-۱-۲ اجماع پسا و اشتگنی
۵۷	۲-۲-۱ تعریف اجماع پسا و اشتگنی
۵۸	۲-۲-۳ مقایسه اجماع و اشتگنی و پسا و اشتگنی
۵۹	۲-۱-۴ الگوی توسعه مکتب و اشتگنی
۶۰	۲-۱-۵ الگوی بی‌الگوی توسعه
۶۱	۲-۱-۶ الگوهای امروزی و متنوع‌سازی شده توسعه
۶۲	۲-۷ راه‌های جدید توسعه از دیدگاه اقتصاددانان
۶۳	۱-۷-۱ الگوی نهادی توسعه
۶۵	۲-۲ نظریه‌های رشد و توسعه اقتصادی
۶۵	۲-۲-۱ نظریه آدام اسمیت
۶۶	۲-۲-۲ نظریه شومپر
۶۷	۲-۲-۳ مراحل رشد و توسعه
۶۸	۲-۲-۴ نظریه‌های دوگانگی اقتصادی
۶۹	۲-۲-۵ نظریه توسعه لونیس
۷۱	۲-۲-۶ نظریه روزنشتاین - رودان (فشار رشد)
۷۲	۲-۲-۷ نظریه نوکلاسیکی توسعه
۷۳	۲-۲-۸ الگوی رشد هارود - دومار
۷۴	۲-۲-۹ آموزه رشد متوازن اقتصادی و دور فقر
۷۴	۲-۲-۱۰ نظریه رشد نامتوازن اقتصادی
۷۶	۲-۲-۱۱ نظریه وابستگی
۸۰	۲-۲-۱۲ نظریه نهادگرایی
۸۱	۲-۲-۱۳ دیدگاه تحلیل تاریخی نورث
۸۲	۲-۲-۱۴ دیدگاه رانت‌طلبی یا مکتب انتخاب عمومی
۸۴	۲-۲-۱۵ دیدگاه گزینش جمعی و یا تبانی توزیعی
۸۷	۲-۲-۱۶ رویکرد توسعه به مثابه آزادی
۸۸	۲-۲-۱۷ نظریه فلسفه اخلاق توسعه
۹۱	۳-۲ مولفه‌های کلیدی مهم‌ترین نظریه‌های توسعه اقتصادی
۹۵	۴-۲ جمع‌بندی انتقادی
۱۰۱	فصل سوم: الزام‌های سیاسی الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت

۱۰۱	مقدمه
۱۰۲	۱-۳ تعریف مفهوم سیاست
۱۰۴	۲-۳ نظریه حکمرانی خوب
۱۰۴	۱-۲-۳ تعریف حکمرانی خوب
۱۰۵	۲-۲-۳ معیارهای حکمرانی خوب
۱۰۷	۳-۲-۳ الزام‌های سیاسی توسعه از دیدگاه نظریه حکمرانی خوب
۱۰۷	۱-۳-۲-۳ افزایش حق اظهارنظر شهروندان و پاسخ‌گویی دولت‌مردان
۱۰۷	۲-۳-۲-۳ افزایش ثبات سیاسی
۱۰۸	۳-۲-۱-۳ افزایش اثربخشی دولت
۱۰۹	۳-۲-۳ بهر د کیت قوانین و مقررات
۱۰۹	۲-۳-۵-۲ افزایش حاکمیت قانون
۱۱۰	۳-۲-۳-۲-۳ تلاش برای ابله با فساد
۱۱۱	۳-۳ الزام‌ها و پیش شرط‌های حکومت مطلوب از منظر آموزه‌ها و سیره حکومت امام علی (ع)
۱۲۳	۴-۳ الزام‌های سیاسی متعکس شده در نبود اساسی
۱۲۹	۵-۳ جمع‌بندی و نتیجه‌گیری
۱۳۳	فصل چهارم: مرور آسیب‌شناسانه فرهنگ و اقتصاد
۱۳۳	مقدمه
۱۳۳	۱-۴ مفهوم فرهنگ
۱۳۶	۱-۱-۴ ظرفیت‌های فرهنگی پیرشان جامعه
۱۴۰	۲-۱-۴ تهدیدهای فرهنگی (ابعاد منفی فرهنگی)
۱۴۷	۲-۴ برخی قوت‌ها و ضعف‌های اقتصادی کشور
۱۴۷	۱-۲-۴ ظرفیت‌های موجود اقتصادی
۱۴۷	۲-۲-۴ برخی تهدیدهای موجود اقتصادی
۱۵۵	۳-۲-۴ برخی الزام‌های اقتصادی الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت
۱۵۵	۱-۳-۲-۴ رشد اقتصادی مبتنی بر محور عدالت
۱۶۰	۲-۳-۲-۴ رهایی از اقتصاد تک محصولی
۱۶۱	۳-۳-۲-۴ کاهش تصدی‌گری دولت
۱۶۲	۴-۳-۲-۴ دانش محور بودن اقتصاد
۱۶۴	۵-۳-۲-۴ رقابت‌پذیری
۱۶۵	۶-۳-۲-۴ بهره‌وری محوری (ارتقاء بهره‌وری)
۱۶۶	۷-۳-۲-۴ بهبود فضای کسب و کار

۱۶۷	۸-۳-۲-۴ رفاه محوری.....
۱۶۷	۱-۸-۳-۲-۴ فقرزدایی (رفاه عمومی).....
۱۶۸	۲-۸-۳-۲-۴ زمینه‌یابی مفاهیم فقر.....
۱۷۰	۹-۳-۲-۴ استقلال محوری (استقلال اقتصادی).....
۱۷۱	۱۰-۳-۲-۴ امنیت محوری (امنیت اقتصادی).....
۱۷۲	۱۱-۳-۲-۴ پایداری محوری (توسعه پایدار).....
۱۷۲	۱-۱۱-۳-۲-۴ مفهوم توسعه پایدار.....
۱۷۶	۱۲-۳-۲-۴ رشد محوری (رشد اقتصادی پایدار).....
۱۷۶	۳-۴ جمع‌بندی.....
۱۷۹	فصل پنجم: نقش دین و آموزه‌های دینی در الگوی اسلامی-ایرانی پیشرفت.....
۱۷۹	مقدمه.....
۱۸۲	۱-۵ عقل و دین توصیه‌کنندگان عمل به آموزه‌های دینی.....
۱۸۶	۱-۱-۵ گسترش راه‌ها، شتاءت، راهی برای نهادینه کردن آموزه‌های دینی.....
۱۸۹	۲-۱-۵ ماهیت «دینا» «آیات» در علم دین اسلام.....
۱۹۶	۲-۵ حیات طیبه و حیات خبیثه.....
۱۹۶	۱-۲-۵ پیشرفت در قرآن مجید.....
۱۹۶	۲-۲-۵ تعریف پیشرفت.....
۱۹۸	۳-۲-۵ محور پیشرفت.....
۲۰۰	۴-۲-۵ جهت پیشرفت.....
۲۰۱	۵-۲-۵ هدف پیشرفت.....
۲۰۱	۶-۲-۵ ابعاد پیشرفت.....
۲۰۳	۷-۲-۵ قانون پیشرفت.....
۲۰۶	۸-۲-۵ حکومت و مدیریت پیشرفت.....
۲۰۶	۹-۲-۵ قوانین جامعه‌شناختی پیشرفت.....
۲۰۷	۱۰-۲-۵ پیشرفت دنیوی و اخروی.....
۲۰۹	۱۱-۲-۵ قوانین جامعه‌شناسی دنیا و آخرت.....
۲۱۰	۱-۱۱-۲-۵ جامعه‌شناسی انحطاط (حیات خبیثه).....
۲۱۰	۱-۱-۱۱-۲-۵ مفهوم انحطاط.....
۲۱۲	۲-۱-۱۱-۲-۵ آسیب‌شناسی انحطاط جوامع.....
۲۱۶	۳-۵ عناصر پیشرفت‌ساز در آموزه‌های دینی.....
۲۱۶	۱-۳-۵ تبیین رابطه انسان با زمان و اموال در اختیار او.....

فهرست مطالب ۷

۲۱۸	۲-۳-۵ خانواده به عنوان کانون تربیت نیروی انسانی صالح و سالم
۲۲۰	۱-۲-۳-۵ ابعاد مسائل مبتلا به نهاد خانواده
۲۲۰	۱-۱-۲-۳-۵ بعد اقتصادی
۲۲۱	۲-۲-۳-۵ بعد فرهنگی
۲۲۱	۳-۲-۳-۵ بعد اجتماعی
۲۲۲	۴-۲-۳-۵ بعد سیاسی
۲۲۲	۳-۲-۵ دعوت انسان به زندگی متفکرانه و مدبرانه
۲۲۳	۴-۱-۵ انتظام فرصت
۲۲۴	۵-۳-۵ حاکمیت آرامش در مناسبات اقتصادی، اجتماعی و سیاسی
۲۲۸	۴-۳-۵ تولید علم از نهادان به عالمان در جامعه اسلامی
۲۳۰	۷-۳-۵ توزیع منابع مالی در جهت سرمایه‌گذاری، تولید و مصرف
۲۳۱	۸-۳-۵ توزیع متعادل زمان بین کلیه امور زندگی
۲۳۱	۹-۳-۵ رعایت حقوق و کالیف باصر اجتماعی
۲۳۲	۱۰-۳-۵ فرهنگ اعتماد از موزنی‌بندی در جهت تولید سرمایه اجتماعی
۲۳۳	۱۱-۳-۵ توجه به محیط زیست
۲۳۵	۱۲-۳-۵ حاکمیت نظم و انضباط در زندگی مردم و اجتماعی
۲۳۶	۱۳-۳-۵ توجه به عزت مسلمان و دوری از کثرت آن‌ها
۲۳۶	۴-۵ جمع‌بندی
۲۴۱	منابع و مآخذ منتخب
۲۴۱	الف) منابع فارسی
۲۵۵	ب) منابع لاتین

سخن ناشر

با عنایت و الطاف خداوند متعال، از اواخر سال ۱۳۹۱، پژوهشکده‌ی مطالعات اسلامی در علوم انسانی با تأسیس مؤسسه‌ی انتشاراتی مستقل و نشر چندین عنوان کتاب و انجام پژوهش‌های مرتبط با مسایل مبتلابه روز کشور، قدم‌هایی را در نشر و تولید ادبیات موضوعات مربوطه برداشته است. یکی از موضوعات مهم که مورد تأکید رهبر معظم انقلاب اسلامی به عنوان هادی و سکاندار سیاسی نظام جمهوری اسلامی ایران مطرح شده است، لزوم تدوین الگوی اسلامی-ایرانی پیشرفت و حرکت مردم و سؤال مبتنی بر این الگوست.

از آنجایی که تدوین و توسعه حاکمیت سیاسی مبتنی بر دین بر مبنای این الگو الزاماتی داشته و نیازمند تولید ادبیات و نظریه‌پردازی است، مراکز دانشگاهی و حوزوی فعال در کشور، مسئولیت انکارناپذیری را در بسط‌سازی برای تحقق این امر به عهده دارند. با توجه به اهمیت موضوع مذکور و تأثیرگذاری آن در روند پیشرفت کشور، اکثر این پژوهشکده خود را موظف دانست پژوهشی را در این زمینه تعریف نموده یا از پژوهش‌هایی که در این حوزه توسط فرهیختگان دانشگاهی و حوزوی انجام میشود حمایت نماید.

کتاب «درآمدی بر الگوی اسلامی-ایرانی پیشرفت» به عنوان یکی از آثار انتشارات این پژوهشکده، به بررسی و تحلیل شاخصه اصلی نماین الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت با الگوهای رایج و تفاوت آن‌ها در تعریفی که از "زندگی کامل" ارائه می‌نماید، می‌پردازد. این کتاب با رویکردی متفاوت که توسط مؤلفان محترم آقایان دکتر مصطفی ایمانی‌ف و دکتر سیدسعید ملک‌الساداتی، اعضاء محترم هیأت علمی دانشگاه فردوسی مشهد و آقای دکتر وحید ارشدی، عضو محترم هیأت علمی پژوهشکده مطالعات اسلامی در علوم انسانی دانشگاه فردوسی مشهد تألیف شده است، از آثار بسیار خوب و سودمند در موضوع الگوی اسلامی-ایرانی پیشرفت است. از خداوند بزرگ توفیقات روزافزون را برای مؤلف محترم این اثر گران‌سنگ خواستاریم.

انتشارات پژوهشکده مطالعات اسلامی در علوم انسانی

دانشگاه فردوسی مشهد

پیش گفتار

با وجود این که تصور می شود تغییر نظام های سیاسی در جوامع با دشواری زیادی همراه است، می توان این ادعا را طرح کرد که تغییر نظام های سیاسی حتی در حد از جاکتی یک نظام سیاسی کهنه و استقرار یک نظام جدید به حدی آن بهر ساده تر از تغییر یک نظام اقتصادی و باز به مراتب ساده تر از تغییر یک نظام فرهنگی می باشد. رخدادهایی از این دست از حدود یک قرن پیش تاکنون در جهان و به خصوص در میان کشورهای موسوم به "جهان سوم" بسیار به چشم می خورد. حوادث همین چند ساله اخیر که عمدتاً در کشورهای اسلامی اتفاق افتاده و با رخدادهای رخ دادن است موید این مطلب می باشد. تحولات سیاسی از نوع تغییر نظام، گرچه معمولاً با شورش و زبانه ها و آسیب های انسانی، اجتماعی و اقتصادی همراه است، ولی اغلب در یک بازه نسبتاً کوتاه به مرحله رسیدن می رسد. به این معنی که نظام قبلی رخت بر بسته و فرایند استقرار نظام جدید شروع می شود. مثال هایی از این امر، مصر، لیبی، یمن و یا انقلاب اسلامی ایران در حدود سه دهه قبل موید این مطلب می باشند. در ایران در یک دوره حدود یک ساله نهادهای سیاسی جدید مستقر شدند. اما در حوزه اقتصاد وضع متفاوت است. با گذشت بیش از سه دهه از استقرار نظام سیاسی جمهوری اسلامی، هنوز اقتصاد مطلوب این نظام جدید نه تنها ایجاد نشده، بلکه حتی مبانی نظری آن هم ترسیم نشده است. تغییرات فرهنگی نیز به دلیل این که ریشه در باورها و نگرش های مردم یک جامعه دارد، به زمانی بسیار طولانی نیاز دارد. بنابراین بخش مهمی از علل عدم تحول نظام های اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی به ویژگی های این نظام ها معطوف می باشد و بخش دیگری به عدم توجه کافی اندیشمندان، سیاست گزاران و مدیران این حوزه ها قابل ارجاع می باشد.

ایده طراحی یک الگوی پیشرفت مبتنی بر باورهای اسلامی و مقتضیات بومی را می توان کوشش بسیار مهمی دانست که به ابتکار رهبری فرزانه انقلاب اسلامی در راستای تحول نظام های اقتصادی، سیاسی، فرهنگی و اجتماعی کشور گام بر می دارد. اندیشه طراحی چنین الگویی به معنای آن است که اولاً الگوهای مرسوم توسعه (پیشرفت)^۱ از ویژگی های جهان شمولی برخوردار نمی باشند و ثانیاً با توجه به اضافه های "اسلامی" و

1. The Third World.

۲- البته بین اندیشمندان این حوزه از ادبیات اقتصادی هنوز در مورد این که آیا واژه "پیشرفت" می تواند جامعیت مفهوم "توسعه" را داشته باشد، یا خیر؟ اختلاف نظر وجود دارد. نگارنده بر این باور است که واژه پیشرفت می تواند جایگزین بومی شده مناسبی برای واژه توسعه باشد.

"ایرانی" این الگو متأثر از باورها و ارزش‌های اسلامی و نیز ویژگی‌های بومی خواهد بود. لذا به نظر می‌رسد، ابتدا باید دید که آیا اختلاف ماهوی بین الگوی اسلامی پیشرفت با الگوهای مرسوم وجود دارد یا خیر؟ در صورت مثبت بودن پاسخ، محل نزاع کجاست؟ و آیا تفاوت‌ها در حدی هست که به نوان آن را یک الگوی متمایز دانست؟

اهمیت این سؤال‌ها به این خاطر است که الگوهای مرسوم توسعه بسیاری از دغدغه‌های بشری را پاسخ داده‌اند و یا قابلیت پاسخ‌گویی به آن‌ها را دارند. مسائلی مانند توجه به ابعاد کیفی زندگی، عدالت اجتماعی، عدالت بین نسلی، محیط زیست و حتی دغدغه‌های اخلاقی در چارچوب نظریه‌های متداول قابل پیگیری می‌باشد. در یک نگاه کلی، به نظر می‌رسد این دغدغه‌ها می‌توانند مورد نظر الگوی اسلامی پیشرفت هم باشند. بحث‌ها مانند عدالت اجتماعی و یا توجه به کیفیت زندگی به جای تکیه صرف بر برخورداری‌های مادی و مادیات، توجه به فعالیت‌ها و تصمیم‌گیری‌های اقتصادی در اسلام هم پسندیده است. بنابراین، تمایز اصلی کجاست؟ ممکن است گفته شود در جهان‌بینی حاکم بر این الگو در مقایسه با الگوهای دیگر، در انسان‌شناسی و نگاه منفعت‌ و مسئولانه به خلقت انسان، در افق زندگی ترسیم شده در هر کدام از این دو دسته الگوها، تفاوتی است. مطلوبیت توسط این دو نوع انسان حداکثر می‌شود، در بازه زندگی محدود به "دنیا" و یا در یک بازه نامحدود. برای ارزیابی جامعیت یک الگوی پیشرفت، باید دید که شاخص و یا مجموعه‌ای از شاخص‌ها می‌تواند به چه حد قدرت توصیف و تبیین ابعاد مختلف زندگی انسان را دارد. این امر به نوبه خود از تعریف مختار از "زندگی کامل" متأثر است. رائیس (۲۰۰۶)^۱ ضمن برشمردن کاستی‌های شاخص توسعه انسانی، مفهوم "زندگی کامل" می‌پردازد. نگارنده بر این باور است که شاخصه اصلی تمایز الگوی اسلامی پیشرفت با الگوهای رایج، تفاوت آن‌ها در تعریفی است که از "زندگی کامل" ارائه می‌نمایند. تعریف زندگی کامل، مفهوم "سعادت یا خوشبختی" است که انسان در پی آن است را تفسیر می‌کند. آیا خوشبختی در برخورداری از یک بهر حد و حصر از مواهب دنیایی است و یا در فداکاری و از خود گذشتگی به نفع دیگران؟ و دهها سؤال دیگر از این قبیل. اگر افق زمانی زندگی کامل را محدود به حیات این دنیا بدانیم. خوشبختی که نوع بشر دنبال خواهد بود. بسیار متفاوت خواهد بود از رویکرد بی‌انتهایی به زندگی. در نگاه اسلامی، زندگی کامل از جهت نامحدود است و در الگوهای رقیب محدود. در پیش اسلام دنیا و آخرت وجود دارد، آن هم نه با اهمیت یک به یک دیگر، بلکه مقدمه دیگری، اصالت با آخرت است و دنیا مزرعه آن^۲. در حالی که در الگوی متعارف هر چه هست همین دنیا است و بس. وقتی افقی به بلندای ابدیت در عرصه زندگی گشوده می‌شود، پای اختیار و مسئولیت به میان می‌آید، که کلکم راع و کلکم مسئول عن رعیت. لذا، نوع ارتباط انسان با خداوند، جامعه، طبیعت و خودش در این دو دسته از الگوها به کلی متفاوت خواهند بود. بقیه تفاوت‌ها فرع بر این مطلب است.

1. Ranis Gustave.

2. Well-being.

این کتاب در زمانی به نگارش درآمده است که پیشینه قابل توجهی در حوزه قلمرو آن وجود نداشته است. به عبارت دیگر، یا دانش انباشته‌ای در موضوع مورد بحث هنوز تولید نشده بود و یا بضاعت کافی برای بهره‌مندی از آن‌ها نبود. بنابراین از کاستی‌های زیادی رنج خواهد برد. امید است که با همت اندیشمندان، زمینه خلق آثار گران‌قدری به جامعه مخاطب در این مهم فراهم گردد.

فرض است که مراتب تشکر و قدرانی خود را به شرح ذیل اعلام نماید:

نخست از دانشجویان دکتری اقتصاد، ورودی ۱۳۸۶ دانشگاه فردوسی مشهد که با مشارکت خود در بحث‌های مربوط به الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت در کلاس درس توسعه اقتصادی زمینه تحقق این اثر را فراهم کردند. از گروه اقتصاد اسلامی پژوهشکده مطالعات اسلامی در علوم انسانی که با تصویب طرح پژوهشی با همین نام این فرصت را فراهم کردند. از روسای پیشین و فعلی پژوهشکده مطالعات اسلامی در علوم انسانی، از همکار طرح آقای محمد علی کلایی که همکاری صمیمانه‌ای را با نگارنده داشتند، از آقای محمد سلیمی فر به خاطر بحث‌های اشکنتی و نیز از سرکار خانم لیدا گوهری که صفحه‌آرایی این کتاب را به عهده داشتند، سپاسگزاری می‌نماید.